

Ocak 2009

**Çevresel Etki Deęerlendirmesi (ÇED)
El Kitabı**

Projelerin Çevresel Deęerlendirmesi

EK 5 ÇED YÖNETMELİĞİ EK V: DUYARLI YÖRELER

Bu yönetmelik kapsamında bulunan projelere ilişkin yapılacak çalışmalar sırasında **başvurulması gereken** mevzuatın dökümü aşağıda yer almaktadır. **Mevzuatta olabilecek değişiklikler bu bölümün ayrılmaz bir parçasıdır.**

1. Ülkemiz mevzuatı uyarınca korunması gerekli alanlar

- a) 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca belirlenen "Milli Parklar", "Tabiat Parkları", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları",
- b) 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca Orman Bakanlığı'nca belirlenen "Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Alanları",
- c) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 2. maddesinin "a - Tanımlar" bendinin 1.,2.,3. ve 5. alt bentlerinde "Kültür Varlıkları", "Tabiat Varlıkları", "Sit" ve "Koruma Alanı" olarak tanımlanan ve aynı kanun ile 3386 sayılı kanunun (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun) ilgili maddeleri uyarınca tespiti ve tescili yapılan alanlar,
- d) 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kapsamında olan Su Ürünleri İstihsal ve Üreme Sahaları,
- e) 4/9/1988 tarihli ve 19919 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nin 17 nci ve 1/7/1999 tarihli ve 23742 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle değişik 18.,19. ve 20. maddelerinde tanımlanan alanlar,
- f) 2/11/1986 tarihli ve 19269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nin 49. maddesinde tanımlanan "Hassas Kirlenme Bölgeleri",
- g) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilen alanlar,
- h) 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre koruma altına alınan alanlar,
- i) 6831 sayılı Orman Kanunu gereğince orman alanı sayılan yerler,
- j) 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince yapı yasağı getirilen alanlar,
- k) 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunda belirtilen alanlar,
- l) 4342 sayılı Mera Kanununda belirtilen alanlar,
- m) 30.01.2002 tarih ve 24656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği"nde belirtilen alanlar,

2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar

- a) 20/2/1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi" (BERN Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlardan "Önemli Deniz Kaplumbağası Üreme Alanları"nda belirtilen I. ve II. Koruma Bölgeleri, "Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları",
- b) 12/6/1981 tarih ve 17368 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi" (Barcelona Sözleşmesi) uyarınca korumaya alınan alanlar,
 - ı) 23/10/1988 tarihli ve 19968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarının Korunmasına Ait Protokol" gereği ülkemizde "Özel Koruma Alanı" olarak belirlenmiş alanlar,
 - ii) 13/9/1985 tarihli Cenova Bildirgesi gereği seçilmiş Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yayımlanmış olan "Akdeniz'de Ortak Öneme Sahip 100 Kıyasal Tarihi Sit" listesinde yer alan alanlar,

- ııı) Cenova Deklerasyonu'nun 17. maddesinde yer alan "Akdeniz'e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin" yaşama ve beslenme ortamı olan kıyısız alanlar,
- c) 14/2/1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesi"nin 1. ve 2. maddeleri gereğince Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınan "Kültürel Miras" ve "Doğal Miras" statüsü verilen kültürel, tarihi ve doğal alanlar,
- d) 17/05/1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar.

3. Korunması gereken alanlar

- a) Onaylı Çevre Düzeni Planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tesbit edilen ve yapılaşma yasağı getirilen alanlar (Tabii karakteri korunacak alan, biyogenetik rezerv alanları, jeotermal alanlar v.b.),
- b) Tarım Alanları: Tarımsal kalkınma alanları, sulanan, sulanması mümkün ve arazi kullanma kabiliyet sınıfları I, II, III ve IV olan alanlar, yağışa bağlı tarımda kullanılan I. ve II. sınıf ile, özel mahsul plantasyon alanlarının tamamı,
- c) Sulak Alanlar: Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suların durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler,
- d) Göller, akarsular, yeraltısuyu işletme sahaları,
- e) Bilimsel araştırmalar için önem arzeden ve/veya nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türler ve ülkemiz için endemik olan türlerin yaşama ortamı olan alanlar, biyosfer rezervi, biyotoplar, biyogenetik rezerv alanları, benzersiz özelliklerdeki jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların bulunduğu alanlar

EK 6 SEÇME-ELEME KONTROL LİSTESİ

“EU Guidance on EIA: Screening” (Haziran 2001) ’den uyarlanmıştır.

Bu kontrol listesinin nasıl doldurulacağına ilişkin bir örnek aşağıda verilmektedir.

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
Projenin kısa tanımı:		
1. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde alanda fiziksel değişikliğe sebep olacak faaliyetler gerçekleştirilecek mi? (Topoğrafya, arazi kullanımı, su kaynaklarında değişiklikler, vb.)		
2. Projenin inşaat ve işletme dönemlerinde, arazi, su, malzeme ya da enerji gibi doğal kaynaklar (özellikle yenilenemeyen ve sınırlı olanlar) kullanılacak mı?		
3. Proje kapsamında insan sağlığına ya da çevreye zararlı olabilecek maddelerin üretimi, taşınması ya da depolanması söz konusu mu; ya da proje, insan sağlığı ile ilgili gerçek ya da algılanan riskler içeriyor mu?		
4. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde katı atık ortaya çıkacak mı?		
5. Proje kapsamında havaya kirletici ya da herhangi bir tehlikeli, toksik, ya da zararlı madde emisyonu olacak mı?		
6. Proje, gürültü ya da vibrasyona sebep olacak mı ya da ışık, ısı enerjisi ya da elektromanyetik radyasyon yayacak mı?		
7. Proje, araziye, yüzey sularına, yeraltı sularına, kıyı sularına ya da denize kirletici deşarjından dolayı toprak ya da suların kirlenmesine neden olacak mı?		
8. Projenin inşaat ve işleme dönemlerinde insan sağlığını ya da çevreyi etkileyecek kaza riski söz konusu mu?		

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
9. Proje sosyal çevrede, örneğin nüfus yapısında, geleneksel hayat tarzında ve istihdamda önemli değişikliklere neden olacak mı?		
10. Projeden sonra gerçekleştirilecek ve çevresel etkilere neden olacak diğer faaliyetler, ya da yörede mevcut ya da planlanan tesislerle birlikte kümülatif (toplam) etkilerin ortaya çıkması olasılığı gibi göz önünde bulundurulması gereken hususlar var mı?		
11. Proje alanında ya da çevresinde ulusal ya da uluslararası yasalarla ekolojik, peyzaj, kültürel ya da diğer değerleri için koruma altına alınmış ve projeden etkilenebilecek alanlar var mı?		
12. Proje alanında ya da çevresinde, projeden etkilenebilecek önemli ya da ekolojik açıdan hassas bölgeler (sulak alanlar, su kaynakları, kıyı bölgeleri, dağlar, ormanlar ya da ormanlık araziler gibi) var mı?		
13. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek koruma altında, hassas ya da önemli flora ya da fauna türlerinin kullandığı (üreme, yuva yapma, beslenme, dinlenme, kışlama ya da göç amaçlı) alanlar var mı?		
14. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek herhangi bir kıtaıçi, kıyı, deniz ya da yeraltı su kaynağı var mı?		
15. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek yüksek peyzaj ya da görsel değere sahip yerler var mı?		
16. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek olan ve rekreasyon alanlarına ya da tesislerine ulaşmak için halk tarafından kullanılan herhangi bir güzergah ya da tesis var mı?		
17. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek olan ve trafik tıkanlığına maruz kalabilecek ya da çevre problemlerine yol açabilecek ulaşım yolları var mı?		

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
18. Proje alanı, çok sayıda kişi tarafından görülebilecek bir konumda mıdır?		
19. Proje alanında ve çevresinde projeden etkilenebilecek tarihi ya da kültürel öneme sahip alanlar var mı?		
20. Proje alanı, daha önceden yapılaşma olmayan ve yeşil alan kaybının çok olacağı bir yerde mi?		
21. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek mevcut arazi kullanımları (ev, bahçe, diğer özel mülkiyet, sanayi, ticari tesis, rekreasyon alanı, halka açık alan, tarım, ormancılık, turizm, madencilik ya da mazleme ocağı gibi) var mı?		
22. Proje alanı ve çevresinde projeden etkilenebilecek, gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan arazi kullanımları var mı?		
23. Proje alanı ve çevresinde yüksek nüfus yoğunluğu ya da yapılaşma olan ve projeden etkilenebilecek yerler mevcut mu?		
24. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek okul, hastane, ibadet yeri, halka açık tesisler gibi hassas arazi kullanımları bulunuyor mu?		
25. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek önemli, yüksek kalitede ve az bulunur kaynaklar (örneğin yeraltı suyu, yüzey suları, ormancılık, tarım, balıkçılık, turizm, mineraller gibi) yer alıyor mu?		
26. Proje alanında ya da çevresinde halihazırda çevresel kirliliğine maruz kalmış ya da tahrip edilmiş olan (örneğin çevresel standartların aşıldığı) alanlar bulunuyor mu?		
27. Proje alanında deprem, çökme, toprak kayması, erozyon, sel, taşkın, aşırı ya da olumsuz iklim koşulları meydana gelerek projenin çevresel sorunlar doğurmasına yol açması olasılığı var mıdır?		

Dikkate alınacak sorular	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.		
Projenin ve proje yerinin ÇED'e ihtiyacı olduğunu gösterir özelliklerinin özeti:		

ÖRNEK:

Dikkate alınacak sorular	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
Dikkate alınacak faktörler ile ilgili ileri rehberlik için, <u>Kapsam Belirleme Rehberi</u> 'ndeki listeye bakınız.		
Projenin kısa tanımı:		
Mevcut kırsal ABC Kasabasının yanında 500 yeni ev inşası.		
1. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde alanda fiziksel değişikliğe sebep olacak faaliyetler gerçekleştirilecek mi? (Topoğrafya, arazi kullanımı, su kaynaklarında değişiklikler, vb.)	Evet. Proje, şu anda tarım alanı olarak kullanılan alanda geniş bir yer kaplayacak ve nehir geçişi olacak.	Evet. Tarım arazisi kaybı ve nehirde derivasyon (çevirme) olacak.
3. Proje kapsamında insan sağlığına ya da çevreye zararlı olabilecek maddelerin üretimi, taşınması ya da depolanması söz konusu mu; ya da proje, insan sağlığı ile ilgili gerçek ya da algılanan riskler içeriyor mu?	Evlerde tipik olarak kullanılan küçük miktarlar dışında hayır.	Hayır.
4. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde katı atık ortaya çıkacak mı?	Evet. İnşaat, küçük bir tepede kazı gerektirecek; ve kazı fazlasının taşınması, bertarafı ya da tekrar kullanımı söz konusu olacak.	Evet, nakliye işleri komşu kasabada büyük etkiye neden olabilir.
9. Proje sosyal çevrede, örneğin nüfus yapısında, geleneksel hayat tarzında ve istihdamda önemli değişikliklere neden olacak mı?	Hayır. Mevcut kasaba 1950'lerde kurulmuştur.	Hayır.
10. Projeden sonra gerçekleştirilecek ve çevresel etkilere neden olacak diğer faaliyetler, ya da yörede mevcut ya da planlanan tesislerle birlikte kümülatif (toplam) etkilerin ortaya çıkması olasılığı gibi göz önünde bulundurulması gereken hususlar var mı?	Evet. Proje nedeniyle kasabanın halihazırda yetersiz olan kanalizasyon sisteminin genişletilmesini ve iyileştirilmesini gerektirecek.	Evet. Kanalizasyon sisteminin genişletilmesi için fazla yer yok ve kasabada koku problemi var.
19. Proje alanında ve çevresinde projeden etkilenebilecek tarihi ya da kültürel öneme sahip alanlar var mı?	?. Alan hakkında yeterli bilgi yok.	? işareti daha fazla araştırma yapılmasını gerektiriyor.